

Készült a Nemzeti Együttműködési Alap támogatásával

Kelemen-Hényel Nikoletta – Kovács Gábor –
dr. Pintér István – Sipos Anett – dr. Szűcs Róbert Sándor

Műhelymunkák

A korrupciós hálózatok kialakulása
Magyarországon 2010-ig

2013/2. szám

Műhelymunkák

A korrupciós hálózatok kialakulása
Magyarországon 2010-ig

2013/2. szám

Készült a
Nemzeti Együttműködési Alap
támogatásával

Kelemen-Hényel Nikoletta – Kovács Gábor –
dr. Pintér István – Sipos Anett – dr. Szűcs Róbert Sándor

Műhelymunkák

A korrupciós hálózatok kialakulása
Magyarországon 2010-ig

Tanulmánykötet

2013/2. szám

Geopolitikai Tanács Közhasznú Alapítvány – Budapest, 2013

www.cgeopol.hu

A kötetben publikált tanulmányok
a NEA által támogatott nyílt pályázat keretében születtek,
így az abban foglaltak nem tekinthetők
a Geopolitikai Tanács hivatalos álláspontjának

Tartalom

Bevezető (Dr. Pintér István)	11
DR. SZŰCS RÓBERT SÁNDOR PH.D.	
Attitűdök a korrupcióról a jövő gazdasági szakembereinek szegmensében	17
KELEMEN-HÉNYEL NIKOLETTA	
Korrupció az építőiparban	45
SIPOS ANETT	
Az érzékelt demokrácia deficit és a bírói függetlenség, felelősség összefüggései	69
KOVÁCS GÁBOR	
Korrupció a pénzügyi szektorban (?)	113
DR. PINTÉR ISTVÁN	
Korrupciós hálózatok Magyarországon 2010-ben	139
Függelék	259

DR. SZÚCS RÓBERT SÁNDOR

Attitűdök a korrupcióról a jövő gazdasági szakembereinek szegmensében

RÓBERT SÁNDOR SZÚCS DR., PHD,

**Attitudes connected to corruption in
segment of young economist**

Absztrakt

Magyarországon a korrupció mértéke az Európai Unió országokat tekintve átlagon felülinek tekinthető. A korrupció, mint negatív társadalmi és gazdasági tényező, a nemzetgazdaság működésének egészére hatást gyakorol világszerte. A korrupció társadalmi megítélése, a vele kapcsolatos attitűdök mérhetők. Jelen írás a gazdaságtudományi képzésben résztvevő felsőfokú képzésben tanuló hallgatók (472 fő) attitűdjeit ismerteti. A kutatás során megállapításra került, hogy a fiatal szakemberek ismerik a korrupció súlyát és mértékét (kognitív komponens). A faktor- és klaszteranalízis eredményeképpen megállapításra került, hogy a fiatal gazdasági szakemberek 21,1%-a hajlamos a korrupciós cselekményre (legalábbis szóban), míg a biztos elutasítók aránya 18,3%. A korrupció felszámolása nem egyszerű feladat, mivel a korrupciós cselekedetet bejelentők aránya csupán 9,5%. A bejelentést biztosan elutasítók aránya 44,1% (konatív- és affektív komponens).

Kulcsszavak: korrupció, attitűd, szegmentáció, korrupciós index

Abstract

In Hungary the level of corruption is higher than the EU countries' average. The corruption with its negative social and economic factors affects the processes of national economy adversely around the world. Attitudes connected to corruption and the social judgment can be measured. This paper describes attitudes of university students (472 persons) majoring in economics. It can be stated that the level and extent of corruption is known by the young experts (cognitive component). According to results of the factor and cluster analysis 21.1% of young students majoring in economics tend to be corrupt (at least verbally). The total reject rate is 18.3%. The liquidation of corruption is not so simple because only 9.5% of respondents make certainly an official complaint to authorities. 44.1% of respondents don't make certainly an official complaint to authorities (conative and affective component).

Keywords: corruption, attitude, segmentation, corruption index

Bevezetés

Napjainkban, piacgazdasági körülmények között a gazdaság igazi mozgatórugóját a kézzelfogható javak mellett egyre inkább az immateriális javak, a gazdaságba vetett hit jelenti. Egy jól működő, tökéletes piacgazdaságban az Adam Smith által leírt „láthatatlan kéz” vezérli a piacot, minden külső szereplő behatása nélkül egymásra talál a kereslet és kínálat. Az idő azonban bebizonyította, hogy a „láthatatlan kéz” elmélete a gyakorlatban nem működik. Számos olyan tényezővel nem számol a modell, ami a piacgazdaság velejárója, úgymint az állami beavatkozás kényszere, a pozitív és negatív externáliák léte, stb. A modern gazdaságok alapját a bizalom jelenti, aranyfedezet híján (1971. augusztus 15.) bizalom abban, hogy fizetőeszközünk vásárlóereje megmarad, bizalom a munkaérték elméletben, bizalom a verseny tisztaságában. Ezek mindegyike egy nagy, globális indexben, a gazdasági bizalom indexében foglalható össze.

A bizalom önmagában nem jelenti a gazdaság felemelkedését; szükséges, de nem elégséges feltétele annak. Ugyanakkor a bizalom megteremtése kulcsfontosságú, hiszen egy stabilnak, kiszámíthatónak ítélt gazdasági környezetben a fogyasztók keresletükkel megjelennek az árupiacokon, mely a gazdasági szervezetek számára bevételt jelent, ami hosszú távon a beruházási kedv javulását eredményezi. A bizalom megléte egy gazdaságilag felfelé ívelő spirált, pozitív irányú önbeteljesítő jóslatot jelenthet. A bizalom azonban törékeny. Vállalati, hazai és nemzetközi befektetői oldalon főleg a verseny tisztasága, átláthatósága teremti meg a bizalom alapját, melyet a hivatali visszaélések, a korrupció, korrupciós hálózatok, a közbeszerzések és pályázatok elbírálásának vitathatósága alapjaiban rengethetnek meg. Emellett a hétköznapiakban, a magánszektor oldalán is számos formája fellelhető a korrupciónak, súlyosabb vagy enyhébb formájának, mely a hivatali ügyintézésről a munkaerőpiaci álláskeresésig kiterjedhet. Nem véletlen tehát, hogy a korrupciót, legyen szó enyhébb vagy súlyosabb formájáról,

a piacgazdaság egyik legveszélyesebb jelenségeként tartják számon. Az sem véletlen, hogy nemzetközi szervezetek folyamatosan jelentést tesznek közzé az országokról korrupciós ferőzöttségéről, mely a befektetőknek nyújt fontos segítséget.

A gazdasági bizalom indexe és a korrupció

A modernkori gazdaságban a bizalom kulcsfontosságú dolog, melyben sajnálatos módon a magyar lakosság nem bővelkedik. A Nielsen piackutató cég 2012-es eredményei alapján a vizsgált 56 ország közül Magyarországon a legalacsonyabb a fogyasztói bizalom index, mely mindösszesen 37 pontot ér el. A viszonyítás kedvéért elmondható, hogy Indonézia és India lakosai a legboldogabbak, ők 119 pontot értek el. Norvégia 102, Ausztria 93, Dánia 92, az Egyesült Államok 90, Oroszország 87, Németország 86, Nagy-Britannia 77, Észtország 75, Lengyelország 69, Franciaország 61, Románia 60, Olaszország és Görögország pedig 46 ponttal, Korea 40 ponttal, Horvátország 41 ponttal szerepel a listán. A mutatót a fogyasztók személyes pénzügyi helyzetére, a munkahelyi kilátásokra vonatkozó vélemények, valamint a jelenlegi vásárlási szándékok alapján számítják. A 100 pontnál alacsonyabb index a fogyasztók pesszimizmusát, a magasabb pedig optimizmusukat tükrözi a közeljövő gazdasági kilátásait tekintve. A minta nagysága mintegy 29000 fő volt (HVG, 2012). Az érték nem számít kiugróan alacsonynak hazánkban, megfelel a múltbéli adatoknak. Az előző évi érték hazánkban szintén 37 pontot mutatott.

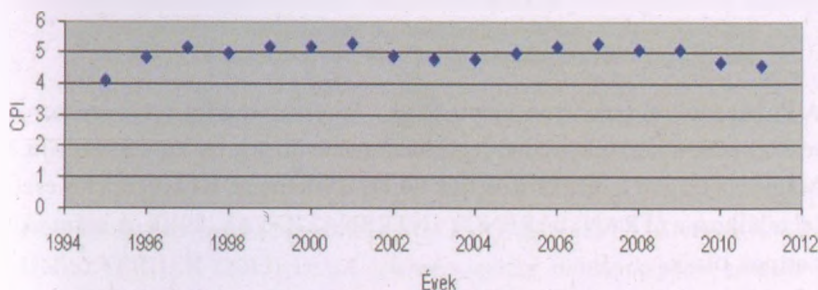
A fogyasztói bizalom – mint következmény – vizsgálata során nem elhanyagolható a korrupció mértéknek vizsgálata. A mérték meghatározása nem jelent könnyű feladatot, mint ahogyan a korrupció fogalmának meghatározása sem. A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium 2012–2014 Korrupció megelőzési programja az alábbiak szerint definiálja a korrupciót: „A korrupció a kormányzást és a társadalom egészének szövetét pusztító betegség (...) a fogalom alatt olyan törvénybe vagy közérkölsbe ütköző cselekedetet értünk, amely során valaki pénzért vagy más juttatásért vagy annak kilátásáért cserébe jogosulatlan előnyhöz juttat másokat.” (KÖZ-

IGAZGATÁSI ÉS IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM, 2012). A Világbank definíciója szerint a korrupció nem más, mint hivatali pozícióval történő visszaélés személyes haszonszerzés céljából (HALPERN et al., 2008). José G. Vargas-Hernández szerint a korrupció egy társadalmi betegség, amely maga után vonja a társadalmi igazságtalanság csapását számos fejlődő országban (VARGAS-HERNÁNDEZ, 2011). Bayley és Alemann is felhívja a figyelmet arra, hogy számos definíció a hangsúlyt a személyes haszonszerzésre helyezi, ugyanakkor a megvesztegetésnek nem kell feltétlenül anyagi formában történnie (BAYLEY, 1966; ALEMANN 1989). Chinenye Leo megfogalmazásában a korrupció globális problémát jelent, melynek hatásaitól egyetlen ország sem mentesül. Igazi problémáját akkor fejtí ki, ha az ország életének mindennapjaivá válik, ekkor igazi erkölcsi és etikai problémává válik (CHINENYE LEO, 2011). Berki Zolna szerint a korrupciót legegyszerűbben a következőképpen lehetne megfogalmazni: a korrupció nem más, mint a hatalommal való visszaélés privát haszon céljából. A privát haszon magában foglalja magát a korrumpált személyt, családját is, hiszen közvetve a családnak juttatott haszonból ő is részesül. A haszon nem csak anyagi javakban nyilvánulhat meg, lehet ez a Magyarországon olyan divatos „urambátyámosdi” is: „Te elintézed nekem, én elintézem neked” (BERKI, 2011).

Fenti definíciókból látszik, hogy a korrupció definíciója koránt sem egységes, ugyanakkor nagyon sok hasonlóságot mutat. Egyaránt szólnak a definíciók gazdasági, társadalmi, morális, etikai, szociológiai, gazdaságfejlesztési aspektusokról is. Különösen nagy problémaként írják le a szakirodalmi források a fejlődő országokban, ugyanakkor a jelenség nem kíméli a fejlett országokat sem. A definíció heterogenitása megmutatkozik a korrupció fajtáinak felsorolása során is. A korrupció különösen a magánszemélyek és az állami szektor között valósul meg, zajlik a közszférában, a politika és a kormányzati adminisztráció területén. Alap kategorizálása Pedersen és Johannsen szerint magában foglalja a politikai korrupció, a gazdasági korrupció és a közigazgatás korrupció területeit is (PEDERSEN, JOHANNSEN; 2008). A magyarországi Büntető Törvénykönyv hivatali vesztegetést, gazdasági vesztegetést, tömegtájékoztatási eszközzel elkövetett vesztegetést, befolyással üzérkedést nevesít a témakörben (1978. évi IV. törvény).

A korrupció néhány mutatószáma hazánkban

Fenti definíciókat figyelembe véve nem jelent könnyű feladatot a korrupció mértékének számszerűsítése. Nemzetközi viszonylatban a Korrupció Érzékelési Indexet (CPI) használják mutatószámként, amely a korrupció mértékét 11 fokozatú skálán illusztrálja 0 – jelentős korrupciós fertőzöttség, 10 – csekély mértékű korrupció). A vizsgálat eredményeit 2011 decemberében hozták legutóbb nyilvánosságra, mely 183 ország bevonásával készült el. Magyarország a listán az 54. helyezést érte el, pontszáma 4,6. Ezzel az európai országok között a 20. a rangsorban, míg az EU tagjai között a 18. helyet érte el. A helyzet nem tekinthető túlságosan kedvezőnek. A CPI alakulását az utóbbi néhány évben az alábbi 1. ábra szemlélteti (TRANSPARENCY INTERNATIONAL, 2011).

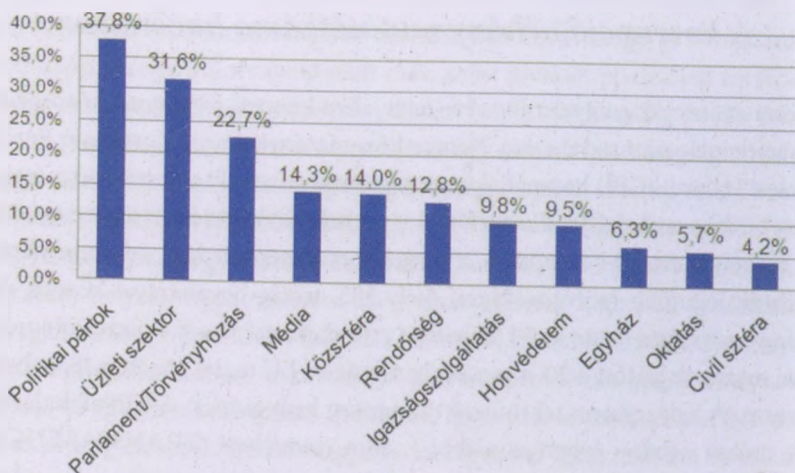

1. ábra: Korrupciós Érzékelési Index alakulása Magyarországon 1995 és 2011 között

Forrás: Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium (2012):

Fenti ábra jól illusztrálja a kedvezőtlen trendet, vagyis a Korrupció Érzékelési Index csökkenését. A negatív trendet hatványozza, hogy régióinkban az érték átlag alattinak tekinthető.

A Transparency International 2010-es Globális Korrupciós Barométer (GCB) nemzetközi vizsgálata rámutatott arra, hogy mely szektorok tekinthetők a leginkább korruptnak a lakosság szerint. A vizsgálatot Magyarországon egy 1000 fős mintán végezték el. A részletes eredményeket az alábbi 2. ábra illusztrálja.

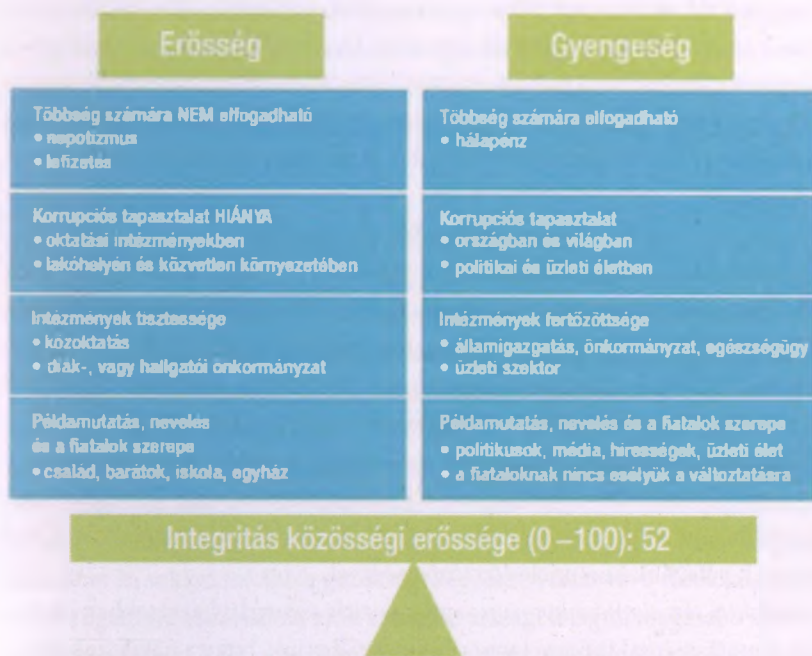
2. ábra: A lakosság által leginkább korrumptnak ítélt szektorok Magyarországon 2010-ben
Forrás: Transparency International (2010)

A kutatás jól mutatja azon tényt, hogy a lakosság szerint mely szektorok tekinthetők a korrupció által leginkább fertőzöttnek. A kutatás szerint a Magyarországon a megkérdezettek 90,1%-a jelentené, ha korrupciós eset-tel találkozna (TRANSPARENCY INTERNATIONAL, 2010). A szám túl-zottnak tűnik.

A korrupció és az Attitűdök

A Transparency International Magyarország és a Kutatópont kérdőíves ku-tatást készített a korrupcióról a magyarországi fiatalok (15-29 évesek) köré-ben is, és kidolgozott egy úgynevezett Integritás Közösségi Erőssége Indexet, melyet az alábbi 3. ábra illusztrál.

A következő oldalon látható 3. ábra jól illusztrálja a fiatalok attitűdjeit a korrupció kapcsán. Az összesített mutató értéke a 100 fokozatú skálán nem mondható pozitívnak, ugyanis a 100 fokozatú skálán csupán 52-es értéket vesz fel.

Erre a dologra hívja fel a figyelmet a KÖZIGAZGATÁSI ÉS IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM (2012) is: „A jelenség mérése mindenképpen nehézkes, amely az attitűdök mérési nehézségének problémájából adódik. A TÁRKI által a magyar társadalom értékstruktúrájáról 2009-ben készített felmérés azt támasztotta alá, miszerint a magyar társadalom korrupciós érzete nagyobb a lakossági adatfelvételekben bevallott korrupciós gyakorlatnál. Erre a következtetésre jutott a második európai szintű társadalmi értékutatás 2005-ös adatait feldolgozó Keller és Sik is. Meglátásuk szerint a magyar lakosság átlagon felülnek érzi a korrupció szintjét, ellenben a korrupciós jelenségek mért valódi elterjedtsége megfelel az uniós tagállamok átlagának.”

Számos írás foglalkozik a korrupció veszélyeivel, gazdasági kérdéseivel, kockázataival. Egy olyan kérdéskörrel beszélünk, amely több tudományterület képviselőinek munkáját alkotja, például fogyasztóvédők, marketingesek, közigazdászok, jogászok, pszichológusok, szociológusok, stb. A sort hossza-

san bővíthetnénk. A fenti jelenség vizsgálata érdekében több célt fogalmazok meg és tűzök ki magam elé. Megítélésem szerint a jövő generációjának, gazdasági szakembereinek véleménye, attitűdjei a korrupció kapcsán fontosak a gazdasági jövő kapcsán. Mindezek következtében szükséges vizsgálni a magasan képzett gazdasági szakemberek attitűdjeit a korrupció megítélését illetően.

Kutatásomban elfogadom az általánosan elismert Allporti attitűd definíciót, mely szerint az *attitűd tapasztalat révén szerveződött mentális és idegi készenléti állapot, amely irányító vagy dinamikus hatást gyakorol az egyén reakcióira mindazon tárgyak és helyzetek irányában, amelyekre az attitűd vonatkozik* (Allport, 1955). Kutatásomban külön vizsgálom az attitűd 3 legfontosabb összetevőjét:

*kognitív (ismereti) komponens*t, ami meggyőződést vagy ismeretet fejez ki. Példaként említve vizsgálhatjuk azt, hogy a fiatal szakemberek tisztában vannak-e hazánk korrupciós fertőzöttségével.

affektív (érzelmi) komponens, ami a pozitív és negatív érzésekben ölt testet. Kutatási témakörömnél maradva vizsgálhatjuk, hogy a fiatal szakembereknek mennyire pozitív, illetve negatív a véleménye a korrupcióról.

*konatív (magatartás-tendencia) komponens*t, ami magát a cselekvést fejezi ki, például a korrupcióra való hajlam, illetve korrupciós tevékenység bejelentése kapcsán.

Összességében az attitűdről megállapíthatjuk, hogy:

- személlyel vagy tárggyal kapcsolatos,
- pozitív vagy negatív érzésekben nyilvánul meg,
- tanultak és viszonylag állandók, de változhatnak; például az erőteljes marketingkommunikációs aktivitás hatására,
- értékelést fejez ki, melynek megnyilvánulási formája lehet a cselekvés (a cselekvés nem biztos és egyenes következménye a pozitív beállítódásnak).

(Hofmeister, Töröcsik, 1996)

Ralf Dahrendorf mondását felhasználva elmondhatjuk, hogy *„Egy politikai rendszert hat hónap alatt le lehet váltani, egy gazdasági rendszert hat év alatt*

át lehet alakítani, a társadalmihoz hatvan év kell”. Komoly kérdés, hogy jelenleg hogyan vélekednek a fiatal szakemberek a korrupcióról, annak pozitív vagy negatív jelentést társítanak, az élet velejárójának, szükséges rossz-nak, vagy követendő példának, negatívumnak, elítélendőnek tartják-e.

Anyag és Módszertan

A korrupció összetettségének, súlyának és felismerésének szükséges feltétele egy, az életkorból származó tapasztalat megléte. Egy középiskolás korú diák a törvényi háttér ismerete nélkül még pozitívan ítélné meg a korrupciót, azonban az életkorból származó tapasztalatok, iskolázottság bővülésével véleménye változhat; a korrupciónak már nem csupán előnyét, hanem hátrányait, veszélyeit is látják. Ebből adódóan középiskolás diákokat vizsgálatomba nem vontam be. Kutatásom célcsoportját nem csupán életkor alapján határolom le, sokkal inkább a gazdasági képzésben részt vevő főiskolai, egyetemi hallgatókra fókuszálok, akik a magyarországi átlagtól magasabb iskolázottságot mutatnak fel, a gazdasági- és pénzügyi élet elméleti és gyakorlati kérdéseiről, jogi kérdéseiről útmutatást kapnak, kaptak. A kutatás során több képzési intézményben tanuló hallgatók véleményét kértem ki. A kutatás földrajzilag több területet is lefedett, szinte az egész országra kiterjedt, felülmúlva a várankozásokat is, mely szerint dominánsan Szolnok-megye jelenik meg benne fő bázisként. Kutatásomba több felsőoktatási intézmény hallgatóit vontam be. Ebből következően a kutatás módszertanát tekintve a tudatos kiválasztás elvét alkalmazza. A primer kutatás a megkérdezést, az írásbeli on-line megkérdezés módszerét tartalmazta. Az on-line felmérés kvantitatív jellegéből adódóan lehetőséget biztosít a gyors, nagy mennyiségű adat begyűjtésére, melyet az időkeret rövid volta is indokol. A kérdőív egyaránt tartalmazott zárt és nyílt kérdéseket is, mellyel a válaszok kategorizálhatóságát és a szabad véleményformálás lehetőségét is biztosítani tudtam. A kutatási minta nagysága 472 fő volt. Területileg a megkérdezettek az ország 18 megyéjéből származtak, a megyék között dominánsan jelent meg Jász-Nagykun-Szolnok, Pest, Bács-Kiskun, Hajdú-Bihar, Csongrád, Békés és Borsod-Abaúj Zemplén megye. A lekérdezett főiskolák és egyetemek között megfelelő

aránnal képviseltetik magukat a Budapesti Corvinus Egyetem, Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapesti Kommunikációs Főiskola, Debreceni Egyetem, Edutus Főiskola, Óbudai Egyetem, Pécsi Tudományegyetem, Szolnoki Főiskola, Szent István Egyetem, Szegedi Tudományegyetem hallgatói is. Emellett kisebb számmal több főiskoláról és egyetemről is kerültek ki hallgatók, mindösszesen 26 képzési helyről. 2 fő külföldi főiskola, egyetem hallgatója volt (UWS, Atalanta). A megkérdezettek 67,2%-a nő, míg 32,8%-a férfi volt. A minta átlagéletkora ($\bar{x} \pm \sigma$) $22,36 \pm 4,61$ év. A kitöltők minden évfolyamról képviseltették magukat. Az online kérdőív kitöltésére 2012. október 16. és 2012. november 4. között volt lehetőség.

Az adatok feldolgozása során statisztikai módszereket alkalmaztam (átlag, módusz, medián, szórás, Cramer-féle asszociációs vizsgálat, Kendall-féle egyetértési együttható, kereszttábla vizsgálatok, faktor-, K-means klaszterelemzés, diszkriminancia-analízis, stb.) SPSS 14.0 és Microsoft Excel 2010 program és a Google Drive on-line kérdőív szolgáltatás segítségével.

Kutatási eredmények – Kognitív komponens

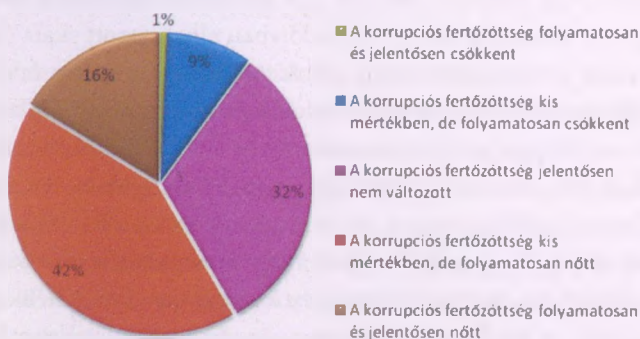
A megkérdezett fiatal gazdasági szakemberek szerint Magyarországon a korrupció problémájával komolyan számolni kell. A megkérdezettek két fő véleményt formáltak Magyarország korrupciós fertőzöttségéről a globális rangsorban. 37,5% szerint *Magyarországon a korrupció problémája a világ más országaihoz mérten hasonló mértékű problémát jelent*, míg ezzel nagyjából azonos értékben (36,9%) jelent meg a *Magyarországon a korrupció problémája a világ más országaihoz mérten hasonló mértékű problémát jelent* vélemény. Csupán a megkérdezettek 10,8%-a gondolja úgy, hogy Magyarországon a korrupciós helyzet a világ más országaihoz képest kedvező. Meg kell jegyezni, hogy a megkérdezettek 14%-a szerint Magyarországon a korrupció problémája sokkal nagyobb probléma, mint a világ más országaiban. Véleményük túlzónak nevezhető.

A megkérdezetteknek csupán a 18,3%-a gondolja úgy, hogy Magyarország benne van a leginkább korrupciómentes országok 50 országot tartalmazó körében (a pontos érték 54, azonban a kutató él a megközelítő 50. értékkel).

Ez alapján kijelenthető, hogy a megkérdezettek 81,7%-a súlyosabbnak gondolja a korrupciós rangsorban Magyarország helyzetét, mint a ténylegesen elfoglalt hely. A válaszadók legnagyobb hányada (22,2%) úgy véli, hogy Magyarország nincs benne a leginkább korrupciómentes 75 országok tagjai között, de benne van a leginkább korrupciómentes országok 100 országot tartalmazó körében.

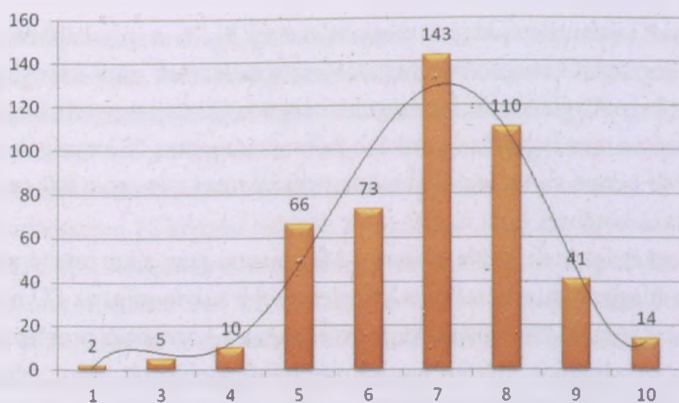
A megkérdezettek 38,8%-a szerint Magyarországon a korrupció problémája az átlagostól kis mértékben, de jelentősebb súlyú, mint az EU más országaiban, míg 33,7% szerint Magyarországon a korrupció problémája az EU más országaihoz mérten hasonló mértékű problémát jelent. Meg kell említeni, hogy a megkérdezettek 18,9%-a szerint Magyarországon a korrupció problémája sokkal nagyobb probléma, mint az EU más országaiban.

Az alábbi 4. ábra részletesen illusztrálja a megkérdezettek véleményét a hazai korrupciós fertőzöttség változásáról az utóbbi 5 évben.

4. ábra: A megkérdezettek véleménye a korrupciós fertőzöttség változásáról az utóbbi 5 évben
Forrás: Saját kutatás, 2012

Fenti 4. ábra jól illusztrálja, hogy a megkérdezettek helyesen ítélik meg a Korrupciós Érzékelési Index alakulását Magyarországon. A pontos mérték és összehasonlíthatóság kedvéért kértem a fiatal gazdasági szakembereket, hogy fejezzék ki véleményüket skála segítségével Magyarország korrupciós fertőzöttségének mértékéről. A skála végpontjai a következők voltak: 1 – Teljes korrupció mentesség, 10 – A korrupció magas szintje. A részletes adatokat és a válaszok trendjét tartalmazó normál görbét az alábbi, 5. ábra szemlélteti.

5. ábra: Magyarország korrupciós fertőzöttségének relatív megítélése 10 fokozatú skálán
Forrás: Saját kutatás, 2012

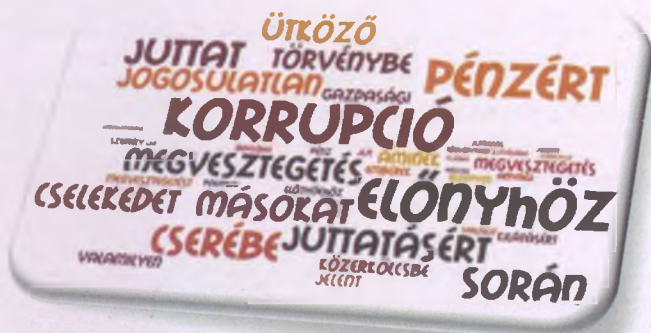
A megkérdezettek a fenti kérdésre átlagos értékként 6,93-as értéket jelöltek meg (szórás 1,436; módusz 7; medián 7). A korrupció mértékének közepesen magas szintjét mutatja az érték. A kérdőívben alkalmazott skála (10 fokozatú) és a CPI (11 fokozatú) között eltérés található mértékben és irányban is. A kérdőívben alkalmazott skálára adott válaszok átkonvertálhatók a CPI értékek megfelelően, mely konverzió után az érték a CPI skálának megfelelően 4,47 lesz. Ez a valós értéktől minimális mértékben, de magasabb relatív korrupciós fertőzöttségre utal a megkérdezettek véleménye szerint.

A fenti tények alapján kijelenthető, hogy a megkérdezettek Magyarország helyzetét a globális helyzethez képest kedvezőtlenebbnek ítélik, mint az valójában; míg az Európai korrupciós rangsorban betöltött helyét reálisan és jól látják.

A jövő gazdasági szakemberei kifejtették 5 fokozatú skála segítségével, hogy milyen mértékben tartják a korrupciót Magyarországon a rossz gazdasági helyzet felelősének (1 – Magyarországon a korrupció nem felelős a rossz gazdasági helyzetért, 5 – Magyarországon a korrupció felelős a rossz gazdasági helyzetért). A válaszra adott átlagos érték 4,02 (szórás: 0,799; módusz 4; medián 4). A válaszok egyértelmű trendet írnak le, miszerint a magyar gazdaság számára a korrupció meglehetősen káros jelenség.

Az online kérdőívemben, nyílt kérdés formájában kértem a megkérdezetteket, hogy definiálják a korrupció fogalmát. A válaszokat szófelhő mód-

szerrel dolgoztam fel, mely a leggyakrabban említett szavakat a betűméret növelésével jelzi. A megkérdezettek definícióról alkotott szófelhőjét az alábbi 6. ábra tartalmazza.

6. ábra: A korrupció definíciójáról készített szófelhő a megkérdezettek szerint

Forrás: Saját kutatás, 2012

A fenti ábra alapján kijelenthetjük, hogy a megkérdezettek által említett kulcsszavakból a korrupció definíciója megalkotható: A korrupció olyan közerkölcsbe és törvénybe ütköző cselekedet, melynek során a cselekmény elkövetője másokat pénzért (megvesztegetés) jogosulatlan előnyhöz juttat. A megalkotott definíció helyes.

A korrupcióval kapcsolatos attitűd kognitív komponenséről kijelenthetjük, hogy a megkérdezett fiatal gazdasági szakemberek meglehetősen nagy pontossággal látják és ismerik a korrupció lényegét.

Kutatási eredmények – affektív és konatív komponens

Fenti, a korrupció kognitív komponensét leíró eredmények után érdekes annak vizsgálata, hogy a megkérdezett fiatal gazdasági szakemberekből milyen érzelmet vált ki a korrupció néhány esete, milyen súlyosságúnak gondolják azokat, illetve hogyan vélekednek róla. A különböző eseteket az alábbi, 1. táblázat szemlélteti.

1. táblázat: A korrupció néhány esetének megítélése

Korrupciós eset Eset megítélése	Nem tartom korrupciónak	Korrupció, enyhe fajta	Korrupció, súlyos fajta	Összesen
Rendőri intézkedés során (pl: gyorsajtás) pénzt átadni	5,6%	59,3%	35,1%	100,0%
Orvosnak hálapénzt adni	53,0%	37,0%	10,0%	100,0%
Üzleti döntést (pl.: szállító kiválasztása) pénzzel befolyásolni	8,5%	49,2%	42,3%	100,0%
Üzleti szerződés paramétereit (pl: ár, fizetési feltételek) pénzzel befolyásolni	5,0%	39,6%	55,4%	100,0%
Közbeszerzési pályázat eredményét pénzzel befolyásolni	1,7%	13,6%	84,6%	100,0%
Köziratot, engedély megszerzésének idejét ("előresorolás"), pénzzel befolyásolni	4,3%	38,2%	57,5%	100,0%
Munkahelyre való bejutás sikerét pénzzel befolyásolni	6,3%	42,8%	50,9%	100,0%
Képzettséget tanúsító bizonyítványért (nem kiérdemelten járó) pénzt adni	3,0%	12,3%	84,7%	100,0%
Vizsga eredményét pénzzel befolyásolni	2,0%	19,5%	78,5%	100,0%
Vámeljáras, vámkezelés során pénzt adni	3,0%	26,1%	70,9%	100,0%
Az adott vállalatnak vagyoni hátrányt okozó döntésért cserébe (pl: állami cégnek) pénzt adni	2,6%	17,1%	80,3%	100,0%

Forrás: Saját kutatás, 2012.

Az 1. táblázatból jól látható, hogy a megkérdezettek egyértelmű álláspontot fogalmaznak meg a korrupciós esetek kapcsán. Jól látható, hogy a felsorolt esetek közül egy esetet nem tartanak korrupciónak (orvosi hálapénz), míg két esetben elnézőek (rendőri korrupció, üzleti döntés befolyásolása). További két esetben az elítélési mérték alacsonyak nevezhető (üzleti szerződések paramétereinek befolyásolása, illetve munkahelyi bejutás segítése). Különösen

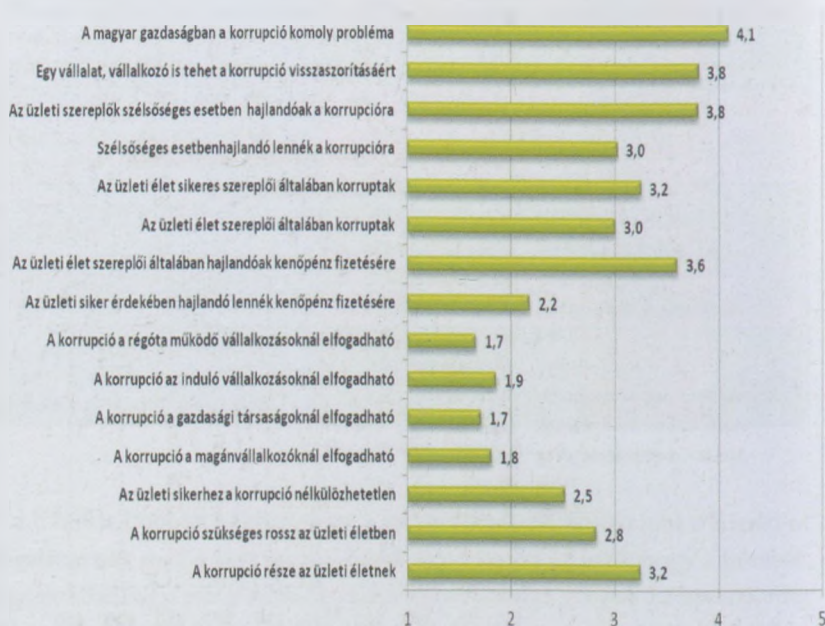
magas súlyú a korrupció a közbeszerzések befolyásolása, képzettséget tanúsító bizonyítvány megszerzésének befolyásolása, valamint az állami cégeknek vagyoni hátrányt okozó döntés pénzzel történő befolyásolása terén. A korrupciós fertőzöttség megítélését szektoronkénti és foglalkozásonkénti bontását az alábbi, 7. ábra szemlélteti.

7. ábra: A korrupciós fertőzöttség megítélése szektoronként és foglalkozásonként
Forrás: Saját kutatás, 2012

A 7. ábra jól illusztrálja, hogy a fiatal gazdasági szakemberek a korrupció által leginkább fertőzött szektorként a parlamentet/törvényhozást, a politikai pártokat és rendőrséget említették. Nem elhanyagolhatónak ítélték a megkérdezettek a korrupciós fertőzöttséget az üzleti szektorban és igazságszolgáltatás területén sem. Az eredmények a Transparency International 2010-es Globális Korrupciós Barométer (GCB) nemzetközi vizsgálatának eredményeitől kis mértékben eltérnek. A korrupciós fertőzöttség által leginkább sújtott szakma a megkérdezettek szerint a politikai karrier, illetve a rendőri pálya, de nem szabad elhanyagolni az üzleti vállalatok vezetőinek, adószakértők, könyvelők és jogászok szerepét sem.

A fiatal szakemberek egy 5 fokozatú Likert-skálán rangsorolták egyetértési hajlandóságukat a különböző állításokkal (1- egyáltalán nem értek egyet, 5 – maximálisan egyetértek) szemben. Az állításokat és a válaszok átlagos értékeit az alábbi 8. ábra tartalmazza.

8. ábra: Korrupciós állításokkal kapcsolatos egyetértési hajlandóság

Forrás: Saját kutatás, 2012

A megkérdezettek véleményét az intézményi hovatartozás nem befolyásolta, melyet a számított Cramer-féle asszociációs együtthatók alacsony értékei igazoltak (Cramer's $V \approx 0,2 - 0,3$). A Kendall-féle egyetértési együttható (W) kiszámításával meghatározhatjuk a fiatal szakemberek véleményének egyezését, illetve eltérésének intenzitását. A Kendall-féle egyetértési együttható értéke 0 és 1 közötti értéket vehet fel. A 0 érték azt jelenti, hogy egyáltalán nem egyezik meg a megkérdezettek véleménye, míg az 1 érték teljes egyetértést jelenti. A Kendall-féle egyetértési együttható segítségével vizsgálhatjuk azt, hogy a kialakult válaszok között mekkora az általános egyetértési szint. A hallgatók intézményi hovatartozásától függetlenül számított Kendall-féle W érték a 472 megkérdezett tekintetében 0,448 (44,8%), mely közepes mértékűnek mondható, azaz nem mutat tökéletes véleményegyezést a válaszok kapcsán. A megkérdezettek 44,8%-a teljes egészében egyetért a kialakult sorrenddel és értékekkel.

A fiatal szakemberek a korrupcióval kapcsolatos fontos állításokról alkottak véleményt, mely vélemények faktoranalízises vizsgálata elvégezhető. Ezt az alábbi, 2. táblázat tartalmazza.

2. táblázat: A korrupciós állítások faktoranalízises vizsgálata

Állítás \ Kialakult faktorok	Faktor1	Faktor2	Faktor3	Faktor4	Átlagos érték
A korrupció a gazdasági társaságoknál elfogadható	0,887				1,7
A korrupció a magánvállalkozók-nál elfogadható	0,878				1,8
A korrupció az induló vállalkozásoknál elfogadható	0,877				1,9
A korrupció a régóta működő vállalkozásoknál elfogadható	0,857				1,7
Az üzleti élet szereplői általában korruptak		0,804			3,0
Az üzleti élet sikeres szereplői általában korruptak		0,794			3,2

Állítás	Kialakult faktorok	Faktor1	Faktor2	Faktor3	Faktor4	Átlagos érték
A magyar gazdaságban a korrupció komoly probléma			0,632			4,1
Szélsőséges esetben (pl.: vállalat túlélése érdekében) hajlandó lennék a korrupcióra				0,765		3,0
Az üzleti élet szereplői szélsőséges esetben (pl: vállalat túlélése érdekében) hajlandóak a korrupcióra			0,368	0,731		3,8
Az üzleti siker érdekében hajlandó lennék kenőpénz fizetésére		0,467		0,657		2,2
Az üzleti élet szereplői általában hajlandóak kenőpénz fizetésére			0,535	0,544		3,6
A korrupció szükséges rossz az üzleti életben					0,560	2,8
Egy vállalat, vállalkozó is tehet a korrupció visszaszorításáért				0,378	-0,515	3,8
A korrupció része az üzleti életnek					0,509	3,2
Az üzleti sikerhez a korrupció nélkülözhetetlen		0,407			0,504	2,5
Magyarázott variancia (%)		24,103	15,928	14,975	9,641	-

Forrás: Saját kutatás, 2012.

Az elvégzett faktoranalízis pontosságát az alábbi mutatók jól jelzik: KMO 0,840, Sig. 0,000.

Megállapítható, hogy az egészségügyi szakemberek markáns véleményt fogalmaztak meg a korrupció elfogadhatóságának kérdésköreiben (1. faktor), melyet az állításokkal szembeni alacsony átlagos értékek is mutatnak. A korrupció általános szintjének és mértékének kérdéskörei a következő faktorban kerültek összesítésre (2. faktor). A korrupció 2. faktortényezőjének állításai közepes szintű átlagos értékeket mutatnak fel. A korrupcióra való egyéni hajlandóságot és véleményt a 3. faktor mutatja be. A 4. faktor állításai a kor-

rupciós és üzleti élet összefüggéseit, összefonódásának mértékét illusztrálja. Az SPSS által kialakított faktorok állításai jól láthatóan logikai kapcsolatban állnak egymással, így a kialakított faktortényezők helyesnek ítélték. A kialakult faktorok a korrupció megítélését, a magyarázott varianciát 64,5%-ban magyarázzák, mely rendkívül pozitívnak ítéltető.

Mivel – természetesen – a megkérdezett intézményi hovatartozása nem jelentett egységes, homogén véleményt az állítások kapcsán, ezért fontos annak vizsgálata is, hogy a fiatal gazdasági szakemberek a korrupcióról alkotott véleményük alapján milyen szegmensekbe (klaszter) sorolhatók a fent nevezett állítások kapcsán. Mivel a Kendall-féle egyetértési együttható értéke közepes volt (44,8%), ezért a nevezett szempontok alapján négy szegmens kialakítását valósítottam meg, melyet az alábbi 3. táblázat részletesen szemléltet.

3. táblázat: A korrupciós állítások átlagos értékei klaszterenként

Állítás \ Kialakult szegmens	Szegmens 1	Szegmens 2	Szegmens 3	Szegmens 4	F-ráta
A korrupció része az üzleti életnek	4,02	3,48	2,14	2,96	58,912
A korrupció szükséges rossz az üzleti életben	3,46	2,75	2,23	2,83	17,946
Az üzleti sikerhez a korrupció nélkülözhetetlen	3,52	2,24	1,56	2,88	59,620
A korrupció a magánvállalkozóknál elfogadható	2,37	1,26	1,24	2,81	139,236
A korrupció a gazdasági társaságoknál elfogadható	2,32	1,20	1,21	2,53	117,439
A korrupció az induló vállalkozásoknál elfogadható	2,49	1,27	1,16	2,87	153,540
A korrupció a régóta működő vállalkozásoknál elfogadható	2,16	1,19	1,18	2,52	121,779
Az üzleti siker érdekében hajlandó lennék kenőpénz fizetésére	3,53	1,65	1,31	2,70	137,263
Az üzleti élet szereplői általában hajlandóak kenőpénz fizetésére	4,33	3,91	2,25	3,39	103,437

Állítás \ Kialakult szegmens	Szegmens 1	Szegmens 2	Szegmens 3	Szegmens 4	F-ráta
Az üzleti élet szereplői általában korruptak	3,46	3,20	2,13	2,90	40,379
Az üzleti élet sikeres szereplői általában korruptak	3,88	3,51	2,19	3,07	59,482
Szélsőséges esetben (pl.: vállalat túlélése érdekében) hajlandó lennék a korrupcióra	4,42	2,76	1,78	3,30	128,858
Az üzleti élet szereplői szélsőséges esetben (pl.: vállalat túlélése érdekében) hajlandók a korrupcióra	4,57	4,09	2,54	3,53	94,994
Egy vállalat, vállalkozó is tehet a korrupció visszaszorításáért	3,78	4,21	3,36	3,49	13,257
A magyar gazdaságban a korrupció komoly probléma	4,32	4,37	3,53	3,89	18,659
Szegmens részaránya a sokaságon belül (%)	21,1	41,6	18,3	19,0	-

Forrás: Saját kutatás, 2012.

Az elemzés pontosságát és helyességét kiválóan bizonyítja, hogy minden változó esetében megbízható értékeket kaptam (Sig.=0,000). Az F-ráta értékei bizonyítják a változók helyességét és a szegmentációs ismérvek súlyát. A klaszterelemzés során 4 kialakított csoport (szegmentum) jelentett pontos megoldást, amelyek véleménye jól elkülöníthető. A kialakított csoportok legfőbb jellemzői az alábbiak:

1. szegmentum: Korrupcióra hajlamosak – legalábbis szóban. Ezen szegmentum tagjai a korrupciót tényként kezelik, mely az üzleti élet részét képezi, szükséges rosszként tekintenek rá. A kulcsszó a szükséges a mondatban. Az üzleti siker érdekében a korrupció fontos tényező lehet, mely segítheti az üzletmenet előrehaladását. Az átlagtól jóval nagyobb hajlandóságot mutatnak fel a korrupciós tevékenységre, ugyanakkor tudják azt, hogy a korrupció a gazdaság komoly problémaforrása. A körülmények áldozatának tekintik magukat, a korrupció szükséges, de tudják azt, hogy nem helyes cselekedet. Szél-

sőséges esetben nem haboznak a kenőpénzek fizetését illetően, különösebb lelkifurdalást nem okoz számukra. Kérdéses lehet a tettelegesség megvalósulása a kutató szerint, a hajlandóság – szóban – mindenképpen adott. A szegmens mérete a sokaságon belül 21,1%.

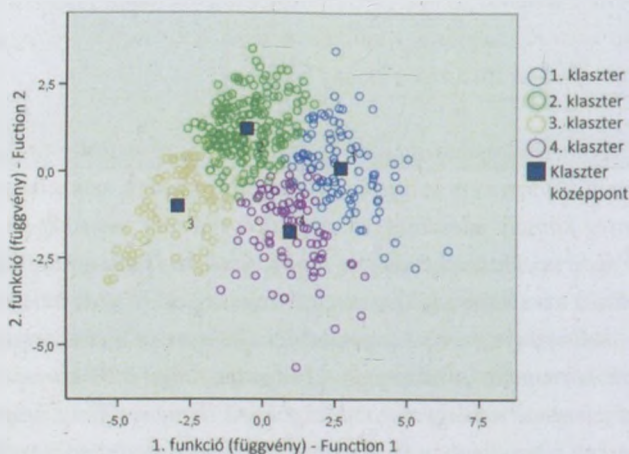
2. szegmentum: Korruptió ellen tenni akarók. A szegmens tagjai tudják, hogy a korruptió része az üzletnek, azonban az semmiképpen sem kívánatos jelenség számukra. Az üzleti siker kulcsát nem feltétlenül a korruptióban látja, szemben az 1. szegmentum tagjaival; semmilyen vállalati típusnál nem fogadja el a korruptiót. Kenőpénz fizetésére nem lenne hajlandó, a hajlandóság mértéke még szélsőséges esetben (pl: vállalat túlélése) sem igazán nő meg. Saját tisztességét hangsúlyozza, ugyanakkor úgy véli, hogy a gazdasági élet más szereplő nem feltétlenül járnak el tisztességesen. Hisz abban, hogy „egy fecske is csinálhat nyarat”, vagyis egy vállalat is tehet a korruptió visszaszorítása érdekében. Aránya a sokaságon belül 41,6%.

3. szegmentum: Korruptiót mélyen elutasítók. A szegmentum tagjai a korruptiót semmiképpen nem tekintik az üzleti élet részének, semmiképpen nem bír a jelenség komoly jelentőséggel. Az üzleti sikernek nem képezi részét a korruptió. Korruptióis tevékenységre, kenőpénzek fizetésére semmilyen körülmények között nem hajlandók a szegmentum tagjai. Hisz az üzleti élet tisztaságában, véleménye szerint a gazdasági élet szereplői sem folytatnak és hajlandók korruptióis tevékenységre. Tagadja, hogy a korruptió komoly problémát jelentene a magyar gazdaságban. Véleménye kissé utópisztikus, sok tekintetben álmovilágban él. A kutató véleménye szerint az irracionális és utópisztikus tagadás, a naivitás jegyei figyelhetők meg esetükben. Aránya a sokaságon belül 18,3 %.

4. szegmentum: Beletörődöttek. Passzívan szemlélik a korruptióis tevékenységet, a világot. A világot racionálisan látják, tisztában vannak a korruptió súlyával és problémájával. A korruptióis fertőzöttség mértéke közepes véleménye szerint, előfordulhat, hogy kenőpénz fizetésére hajlandó lenne. Hajlandóságának mértéke átlagos. Véleménye az arany középutat képviseli. Nem tekint magára az igazság bajnokaként, ugyanakkor a korruptió sem vonzó számára.

Elismeri, hogy lehetnek olyan körülmények, ahol alkalmazásra kerülnek korrupciós eszközök. Racionális véleményt alkot, nem tagadja a korrupció létét, semlegesen viszonyul hozzá, mely a gazdaság számára káros, létező jelenség. Aránya a sokaságon belül 19,0%.

A diszkriminancia elemzés során a kialakított faktorok összevonása is megtörtént. A diszkriminancia analízis során az SPSS 2 funkciót (függvényt) állít fel, melyeket a korábban meghatározott faktorok összevonásával készíti el. Segítségével a kialakított klaszterek a korábban létrehozott faktorok dimenziójában grafikusán is ábrázolhatóvá válnak, látva és bemutatva annak helyességét. A klaszterek ábrázolását, egymáshoz viszonyított térbeli elhelyezkedését a fenti funkciók alapján az alábbi 9. ábra szemlélteti.

9. ábra: A klaszter centroidok ábrázolása a diszkriminanciafüggvények tükrében

Forrás: Saját kutatás, 2012

Fenti ábrából látható, hogy a szegmensek véleményei, a vizsgált faktorok esetében jól elkülöníthető csoportokat alkotnak. Az ábrán jól kivehetők a szegmentumok véleménye, véleménykülönbsége is. A felosztás pontosságát jól mutatja, hogy az eredeti megkérdezettek 95,7%-át helyesen sikerült besorolni.

A korrupcióval kapcsolatos konatív komponenst a korrupció hatósági bejelentésének hajlandóságával is mérhetjük, hiszen maga a korrupciós tevékenységre való hajlandóság kevésbé mérhető. A korrupciós cseleket ténye

már sokkal inkább büntetőjogi kategória. A megkérdezettek 26,9%-a többször is tapasztalt korrupciós tevékenységet az elmúlt fél évben a közvetlen környezetében, míg a megkérdezettek 18,3%-a egy alkalommal tapasztalta ezt. A megkérdezettek 54,7%-a az elmúlt fél évben nem tapasztalt közvetlen környezetében korrupciós cselekedetet. Elgondolkodtató és jól mutatja a korrupció problémájának nehezen kezelhető voltát az, hogy amennyiben a megkérdezett tapasztalt vagy tapasztalt volna korrupciós tevékenységet, akkor csupán a megkérdezettek 9,5%-a tett, illetve tett volna hatósági bejelentést az ügyben. A bizonytalanok arány, akik nem tudták megítélni bejelentési hajlandóságukat 46,4% volt. A bejelentést biztosan elutasítók aránya 44,1%. A számok magas társadalmi passzivitásról tesznek tanúbizonyságot.

Következtetések, javaslatok

A korrupció jövőbeli vizsgálata, mértékének meghatározás érdekes és fontos feladatot jelent, és egyben komoly gazdasági érdek is. A kutatás jövőbeli irányai között szerepelhet az egyes életkorcsoportok, szakmacsoportok képviselőinek korrupciós attitűdjeinek feltárása, a mögöttes okok megismerése, mely kutatásba a társadalomtudományok más szakemberei is bekapcsolódhatnak (szociológus, pszichológus, rendőrségi szakértő, bíró, stb.). Szakmai véleményt egyedüli kutatóként nem szabad formálni annak tekintetében, hogy javaslatokat fogalmazunk meg a korrupció visszaszorítása érdekében. Kutató körökben ismert a mondás, hogy „egy mérés nem mérés, egy vélemény nem vélemény” még akkor sem, ha az kutatói és szakmai véleményt jelent. A kérdőívemben, nyílt kérdés formájában kértem, hogy a megkérdezettek fogalmazzanak meg javaslatokat a korrupció visszaszorítása érdekében. A csoportosított véleményeket az alábbi, 10. ábra szemlélteti.

Látható, hogy jövő gazdasági szakemberei szerint hat tényező bír kiemelt fontossággal a korrupció visszaszorítása érdekében. Az állami szabályozás szigorításával (büntetési tételek növelése), a fokozott ellenőrzés megteremtésével (hatékony és független ellenőrző szerv létrehozása, létszámnövelése) a közügyekkel kapcsolatos transzparencia biztosításával (kiemelten a közbeszerzések terén), az oktatási és megelőzési cselekmények aktivizálásával,

10. ábra: Megkérdozetti javaslatok a korrupció visszazsorítására

Forrás: Saját kutatás, 2012

a közalkalmazotti és köztisztviselői bérek rendezésével, illetve az adók csökkentésével a korrupciós hajlandóság csökkenthető a megkérdozettek szerint. Kutatói véleményem szerint a megkérdozettek kiválóan látják a korrupció visszazsorításának eszközeit.

Felhasznált Irodalom

1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről, a 2012.X.29. hatályos állapota szerint

Alemann, Ulrich von (1989): Bureaucratic and Political Corruption Controls. Reassessing the German Record, Political Corruption. A Handbook. New Brunswick (1989) p. 855-869.

Allport G. W. (1955) Becoming: Basic Considerations for a Psychology of Personality, New Haven, London: Yale University Press

Bayley, D. (1966): The effects of corruption in a developing nation, The Western Political Quarterly, Vol. 19 No.4, p.719-32.

Berki Zolna (2011): Korrupció Magyarországon II., Budapest, 2003, p. 129.

- Chinenye Leo Ochulor** (2011): Ethical and Moral Implications of Corruption, Canadian Social Science Vol. 7, No. 5, 2011, p. 223-228
- Halpern Jonathan, Kenny Charles, Dickson Eric, Ehrhardt David, Oliver Chloe** (2008): Deterring Corruption And Improving Governance In The Urban Water Supply & Sanitation Sector A Sourcebook¹⁸, The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, December 2008, p.169.
- Hofmeister Tóth Ágnes, Töröcsik Mária** (1996): Fogyasztói magatartás, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, ISBN 9631871304
- HVG** (2012): Újabb pesszimizmuslistán vezetnek a magyarok, http://hvg.hu/itthon/20121027_Ujabb_pesszimizmuslistan_vezetnek_a_magyarok; 2012. október 27., szombat, 18:38, Letöltve: 2012. október 29.
- Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium** (2012): A Kormány korrupció megelőzési programja 2012 – 2014, Budapest, 2012. január, p. 35
- Pedersen, Karin Hilmer; Johannsen, Lars** (2008): Corruption: Commonality, causes and consciences. Comparing 15 ex-communist countries. Paper prepared for the 13th NISPACE, Annual Conference May 19-21 in Moscow, Russia.
- Transparency International** (2010): GCB 2010, http://www.transparency.hu/GCB_2010, Letöltve: 2012. október 29.
- Transparency International** (2011): CPI 2011, http://www.transparency.hu/CPI_2011, Letöltve: 2012. október 29.
- Transparency International** (2012): Fiatalok és a korrupció Magyarországon, ISBN 978-963-08-3581-7, p. 49
- Vargas-Hernández, José G** (2011): Contemporary Legal & Economic Issues. 2011, p. 269-290.